

GLĄZY NARZUTOWE W BOBRÓWKU I ŻABICKU W ŚWIEŁLE BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH

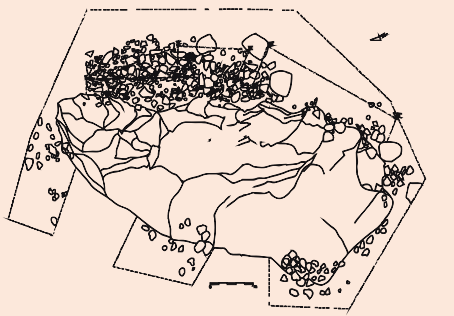
W czerwcu 2009 roku przeprowadzone zostały badania wykopaliskowe przy glazach narzutowych w miejscowościach Bobrówku i Żabicko na terenie Gminy Strzelce Krajeńskie. Pracami kierował dr Tomasz Gralak i mgr Joanna Wysznińska-Gralak. Celem badań było zeryfikowanie śladów działalności ludzkiej w pobliżu glazów narzutowych. Oba obiekty posiadają znaczne rozmiary w związku z czym można było domniemywać ich związku z praktykami kultowymi lub wydarzeniami społecznymi ważnymi dla osiadłej wokół nich ludności.

ryc.1

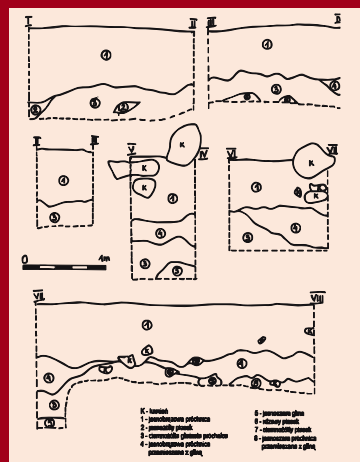
Bobrówko

Glaz narzutowy w Bobrówku zlokalizowany jest na terenie pola uprawnego, na południowym stoku wyniesienia morenowego, po północnej stronie drogi prowadzącej z Bobrówka do Machar. Historyczna nazwa kamienia to Breiter Stein

ryc.2

(szeroki kamień) jest niemal identyczna z niemiecką nazwą (Breitenstein) pobliskiego Bobrówka. Wskazuje to, że także w średniowieczu, gdy zakładano miejscowość glaz stanowił jeden z elementów organizujących przestrzeń jej ówczesnych mieszkańców. Obecnie obiekt ten zyskał nazwę zwyczajową Leżący Słoń.

ryc.3

Glaz stanowi bryła gnejsu plagioklazowobiotytowego. Charakteryzuje się on znacznymi rozmiarami: długość dochodzi do 7,9m, maksymalna szerokość sięga 3,9m, a wysokość 1,2m. Na powierzchni glazu znajdują się liczne ślady wierceń i obłupań, działalności mającej na celu rozbić glaz i usunięcie go z pola uprawnego. Prawdopodobnie pochodzą one z czasu funkcjonowania w Bobrówku Państwowego Gospodarstwa Rolnego. Podczas badań założono wykop sondażowy o szerokości od 0,4m do 2m od krawędzi kamienia (ryc. 1-3). W trakcie eksploracji, wokół całego glazu stwierdzono ślady stosunkowo niedawnego wykopu, na co wskazywały fragmenty cegieł i potłuczonych butelek. Uznano, że podobnie jak ślady kruszenia są to pozostałości po nieudanej próbie usunięcia glazu. Po wschodniej stronie wykop ten zasypyany był gruzem i kamieniami, które tworzyły wielowarstwowy bruk. Poniżej uchwyciono warstwę kilkucentymetrowej grubości próchnicy stanowiącą pozostałości zniszczonego obiektu archeologicznego. Rozpoznany układ stratygraficzny wskazuje, że nowożytny wkop zniszczył niemal całkowicie wcześniejsze nawarstwienia.

W trakcie badań znaleziono kilka krzemieni noszących ślady obróbki (ryc. 4), datowanych na środkową epokę kamienia tzn. okres mezolitu przypadającego na VII-V tysiąclecie p.n.e. Wystąpiły one wokół całego glazu, skupiając się zwłaszcza po jego północnej stronie, w warstwie ornej oraz w obrębie bruku kamiennego. W wypełniku rozpoznanego obiektu archeologicznego, a także bezpośrednio nad nim we współczesnym wykopie, znaleziono 29 fragmentów ceramiki kultury lużyckiej datowanych na okres halszacki tj. ok. 700-500 p.n.e. (ryc. 5-9). Wśród nich znajdują się części grubościenn-

ryc.4

ryc.5

ryc.6

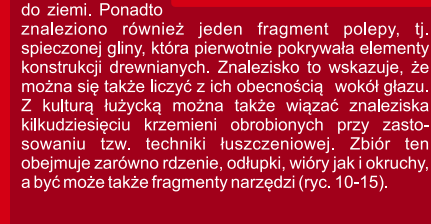

ryc.7

ryc.8

ryc.9

ryc.10

ryc.11

ryc.12

ryc.13

ryc.14

ryc.15

Glazy narzutowe

Wykonano na zlecenie Urzędu Miejskiego w Strzelcach Krajeńskich
Aleja Wolności 48, 66-500 Strzelce Krajeńskie
tel. (095)763 11 30, e-mail: urzad@strzelce.pl
www.strzelce.pl

STRZELCE KRAJEŃSKIE 2009

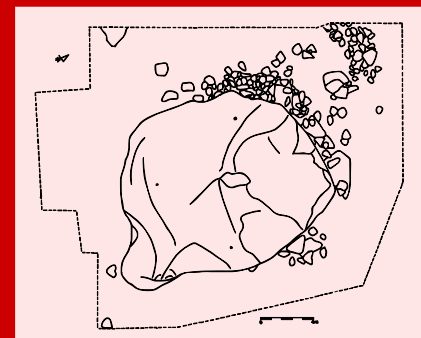

ryc.16

Żabicko

Glaz z Żabicka położony jest ok. 2 km na północny zachód od zabudowań wiejskich w obrębie lasu na terenie leśnictwa Buszów. Wśród okolicznych mieszkańców znany jest jako „Czarny Glaz”. Jego maksymalna długość wynosi 4,4m, szerokość dochodzi do 3,4m, a wysokość do ok. 2,2m (ryc. 16). Na jego powierzchni natrafiono na ślady czterech nawierceń, prawdopodobnie stanowiących pozostałości po próbie rozbięcia glazu. Wokół kamienia założono wykop o szerokości od 0,4m do 1,8m (ryc. 17). Eksplorację znacznie utrudniały korzenie pobliskich drzew.

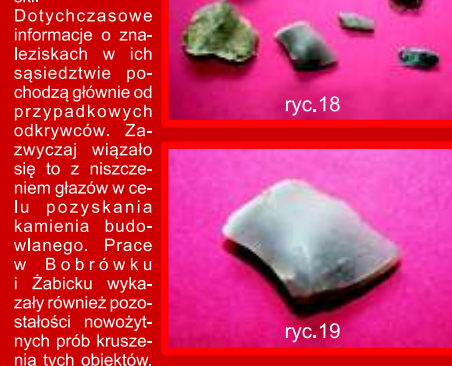
Przy północno-zachodniej krawędzi glazu zalegał niewielki, utworzony z otoczków, bruk kamienny. W tym przypadku jego geneza jest całkowicie naturalna - powstał

ryc.17

w wyniku działania wody spływającej z topiącego się lodowca. W trakcie prac nie stwierdzono obecności obiektów archeologicznych niemniej w warstwie humusu znaleziono kilkadziesiąt fragmentów krzemieni (ryc. 18-22). Noszą one podobne ślady obróbki jak te znalezione przy glazie w Bobrówku. Można je więc analogicznie datować i łączyć z działalnością ludności kultury lużyckiej.

Badania archeologiczne w sąsiedztwie glazów narzutowych mają charakter pionierski. Dotychczasowe informacje o znaleziskach w ich sąsiedztwie pochodzą głównie od przypadkowych odkrywców. Zazwyczaj wiązało się to z niszczeniem glazów w celu pozyskania kamienia budowlanego. Prace w Bobrówku i Żabicku wykazały również pozostałości nowożytnych prób kruszenia tych obiektów.

ryc.18

ryc.19

Podsumowując wyniki przeprowadzonych badań, należy stwierdzić, że oba glazy użytkowała ludność kultury lużyckiej w okresie halszackim. Dodatkowo na stanowisku w Bobrówku znaleziono także ślady aktywności z okresu mezolitu. Charakter znalezisk, a przede wszystkim niszczenia nawarstwień pradziejowych uniemożliwiają jednoznaczne określenie rodzaju tej działalności. Podobnej wielkości kamień znaleziono także we Wrocławiu-Partynicach na terenie cmentarzyska kultury lużyckiej. Zlokalizowany był na przecięciu ramion krzyża utworzonego przez cztery groby ciałopalne. Generalnie glazy tego typu zarówno obrabione jak i nieobrobione zazwyczaj łączone są ze sferą kultury duchowej, a więc wierzeniami, magią itp. Być może z pozostałościami takich praktyk mamy do czynienia także w przypadku kamieni w Bobrówku i Żabicku.

ryc.20

ryc.21

ryc.22

Fotografie:
Tomasz Gralak

Opracowanie:
Tomasz Gralak
Joanna Wysznińska-Gralak

Literatura:

D. Czernicka-Chodakowska, Zabytkowe glazy narzutowe na obszarze Polski. Katalog, Cz. I-II, Wydawnictwo Geologiczne, Warszawa 1977.
R. Habelt, Eine auffallende Grabanlage der Illyrier in Breslau Hartlib, Altschelesische Blätter, t. 13, z. 1, s. 8-10.
J. Woźny, Ikonografia kamiennych pomników pogańskich wierzeń, [w:] Sztuka pradziejowa i wczesnośredniowieczna jako źródło historyczne, Biskupin-Wrocław 2008, s. 323-341.
Badania wykopaliskowe w Bobrówku i Żabicku zostały zrealizowane dzięki wsparciu Urzędu Miejskiego w Strzelcach Krajeńskich.

glazy narzutowe

Gmina
Strzelce Krajeńskie